

ІНДЕКС ТУРИСТИЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЯК ПОКАЗНИК ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

У статті розглянуто складові індексу туристичної конкурентоспроможності. Було проаналізовано показник конкурентоспроможності України у 2017 році та його динаміку за 10 років. Виявлено місце України серед інших країн за основними показниками туристичної конкурентоспроможності.

Ключові слова: індекс туристичної конкурентоспроможності, міжнародний туризм, фактори конкурентоспроможності країни у сфері туризму.

TOURISM COMPETITIVENESS INDEX AS TOURISM POTENTIAL INDICATOR OF UKRAINE

The article deals with the components of the tourism competitiveness index. It analyzes the competitiveness index of Ukraine in 2017 and over the 10 years period. The place of Ukraine among other countries according to main indicators of tourism competitiveness was discovered. Leading countries were analyzed for individual indicators of tourism competitiveness index. Ukraine's integration with the international community, realization of regional development strategies, introduction of market methods management of both economy taken as a whole and certain recreation and tourism enterprises and should be based on statistic research of tourism flows dynamics and demand for the regional tourism product which is produced and released in the regions of Ukraine.

Keywords: tourism competitiveness index, international tourism, factors of the country's competitiveness in tourism sphere.

Вступ

Місце туризму як сектору економіки було відзначено появою міжнародних організацій, що займаються аналізом цієї галузі та фіксують зрушення у масштабах цілої планети. Питання уніфікації єдиних показників, що зможуть характеризувати багатогранну сферу діяльності та можливість проводити систематичні дослідження спричинили появу так званого «індексу туристичної конкурентоспроможності». Цей індекс зазнавав деяких змін. Постає питання суцільного дослідження всіх країн, що має ряд труднощів. Так за 2015 р. не було проаналізовано жодного субіндексу України в рамках проведення загального аналізу.

Дослідженню місця України серед інших держав, що займаються туризмом присвячені наукові роботи таких учених, як С. С. Галасюк [1-4, 11], В.Г. Герасименко [5, 6], С.Г. Нездоймінов [10, 12], В.Я. Павлоцький [6] та ін.

Не зважаючи на достатню кількість публікацій, присвячених розвитку туризму в окремих державах та, зокрема, в Україні, загальні зміни у окремих показниках індексу туристичної конкурентоспроможності України та її місце у структурі туристичної конкурентоспроможності розглянуті не в повній мірі.

Метою даної публікації є виявлення останніх тенденцій перерозподілу місць, що займають країни у загальному переліку індексу туристичної конкурентоспроможності за 2007-2017 рр. задля аналізу основних напрямів розвитку туризму та розгляду питань підвищення конкурентоспроможності України у сфері туризму.

Для визначення конкурентного положення країни у сфері туризму експерти Всесвітнього економічного форуму разом з міжнародними туристичними організаціями (IATA, IUCN, UNWTO, WTCC) щорічно розробляють збірник індексу туристичної конкурентоспроможності. Методологія розрахунку індексу туристичної конкурентоспроможності у 2017 р. зазнала деяких змін у порівнянні з попереднім періодом, причиною цього були останні події в світі. Тепер на основі 14 показників нова методологія (ТТСІ) складається з чотирьох субіндексів: «Сприятливе середовище», «Політика туризму і створення сприятливих умов», «Інфраструктура» та «Природні та культурні ресурси».

Субіндекс «Сприятливе середовище» фіксує загальні параметри, необхідні для роботи у країні. Ці фактори безпосередньо пов'язані з економічним зростанням і важливі для розвитку бізнесу, в тому числі, але не виключно, для сектора туризму: 1. Бізнес середовище. 2. Безпека і захист. 3. Здоров'я і гігієна. 4. Людські ресурси і ринок праці. 5. ІКТ (Інформаційні та комунікаційні технології) готовність.

Субіндекс «Політика туризму і створення сприятливих умов» відображає конкретні стратегії або стратегічні аспекти, які впливають на індустрію туризму більш конкретно. Так, це можуть бути фактори, які безпосередньо впливають на рішення туристів, щодо вибору пункту призначення: 6. Пріоритетизація подорожей і туризму; 7. Міжнародна відкритість; 8. Цінова конкурентоспроможність; 9. Екологічна стійкість.

Субіндекс «Інфраструктура» відображає наявність і якість фізичної інфраструктури кожної економіки. Присвятивши повний субіндекс інфраструктурі автори методики оцінки індексу туристичної конкурентоспроможності дозволили чіткіше оцінити місце цих питань у комплексному показнику: 10. Інфраструктура повітряного транспорту; 11. Наземна та портова інфраструктура; 12. Інфраструктура туристичних послуг.

Субіндекс «Природні та культурні ресурси» відображає основні мотиви подорожі. Крім ділових і особистих причин, культурна і природна спадщина, можливо, являють собою основні причини відвідати ту чи іншу країну. Деякі країни мають більш багату обдарованість, ніж інші, але деякі країни краще, ніж інші, зберігають свої ресурси: 13. Природні ресурси; 14. Культурні ресурси та ділові подорожі.

На Рис. 1 наведені складові індексу згідно до їх підпорядкованості [13].

Рис. 1. Складові індексу туристичної конкурентоспроможності

Україна згідно з індексом туристичної конкурентоспроможності у 2017 році посіла 88 місце із 136 проаналізованих країн (див. Рис. 2). До найнижчих позицій нашої країни можна віднести показники «Безпеки і захисту» (127 місце), «Бізнес середовище» (124 місце), «Природні ресурси» (115 місце), «Екологічна стійкість» (97 місце) та «Пріоритезація подорожей і туризму» (90 місце). До високих позицій України можна віднести показники «Здоров'я і гігієна» (8 місце), «Людські ресурси і ринок праці» (41 місце) та «Цінова конкурентоспроможність» (45 місце), що за умови грамотної стратегії розвитку позитивного інформаційного фону туристичного спрямування можна оформити в ключові конкурентні переваги країни [13].

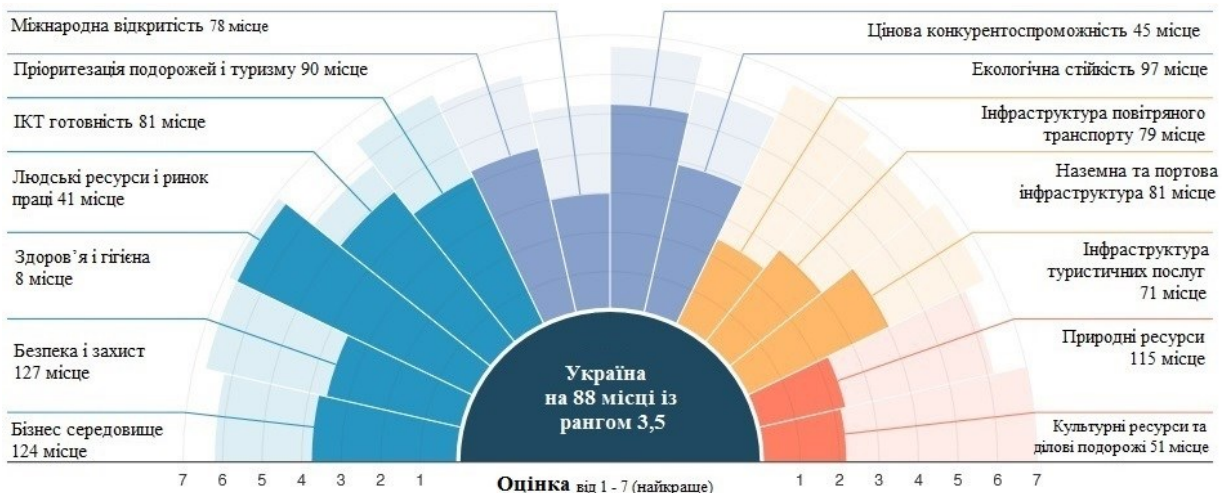

Рис. 2. Огляд продуктивності України за показниками індексу туристичної конкурентоспроможності у 2017 р.

Якщо низькі позиції «Безпека і захист» та «Бізнес середовище» можна обґрунтувати нестабільною політичною ситуацією та віднести до зовнішніх факторів, на які важко впливати тільки важелями туризму

як окремої галузі, то незадовільні позиції таких показників як «Природні ресурси», «Екологічна стійкість» та «Пріоритетизація подорожей і туризму» можна віднести до внутрішніх факторів, що можуть піддаватися корегуванню завдяки позитивній роботі керуючих органів сфери туризму. Для обґрунтування даної ідеї розглянемо динаміку змін місця України за показниками індексу туристичної конкурентоспроможності за 2007–2017 рр. (див. табл. 1).

Таблиця 1

Інтегральні оцінки індексу туристичної конкурентоспроможності України за 2007-2017 рр. [13]

Показники		Роки						Зміна у оцінці / ранзі з 2011 р.	Зміна у оцінці / ранзі з 2007 р.
		2007	2009	2011	2013	2015*	2017		
Індекс туристичної конкурентоспроможності	оцінка	3,89	3,84	3,83	3,98	X	3,5	- 0,33	- 0,39
	ранг	78	77	85	76	X	88	- 3	- 10
Бізнес середовище	оцінка	3,21	3,37	3,53	3,62	X	3,7	+ 0,17	+ 0,49
	ранг	73	72	76	71	X	124	- 48	- 51
Безпека і захист	оцінка	4,2	4,7	4,5	4,7	X	3,5	- 1,00	- 0,7
	ранг	73	86	82	77	X	127	- 45	- 54
Здоров'я і гігієна	оцінка	5,5	6,4	6,5	6,6	X	6,6	+ 0,2	+ 1,1
	ранг	39	18	17	8	X	8	+ 10	+ 31
Людські ресурси і ринок праці	оцінка	4,4	3,5	3,3	3,6	X	4,9	+ 1,6	+ 0,5
	ранг	89	103	118	99	X	41	+77	+ 48
ІКТ готовність	оцінка	2,6	3,4	3,2	3,1	X	4,2	+ 1,00	+ 1,6
	ранг	64	51	68	70	X	81	- 13	- 17
Пріоритетизація подорожей і туризму	оцінка	3,3	4,0	4,1	4,2	X	4,3	+ 0,2	+ 1,00
	ранг	90	87	101	84	X	90	+ 11	0
Міжнародна відкритість	оцінка	4,0	3,8	3,8	3,9	X	2,9	- 0,9	- 1,1
	ранг	88	104	107	114	X	78	+ 29	+ 10
Цінова конкурентоспроможність	оцінка	4,9	3,9	4,0	4,0	X	5,2	+ 1,2	+ 0,3
	ранг	37	116	119	110	X	45	+ 74	- 8
Екологічна стійкість	оцінка	3,0	4,3	4,2	4,3	X	3,9	- 0,3	+ 0,9
	ранг	109	79	88	92	X	97	- 9	+ 12
Інфраструктура повітряного транспорту	оцінка	2,6	2,6	2,6	2,8	X	2,4	- 0,2	- 0,2
	ранг	87	94	93	78	X	79	+ 14	+ 8
Наземна та портова інфраструктура	оцінка	3,4	3,3	3,4	3,5	X	3,0	- 0,4	- 0,4
	ранг	67	72	74	73	X	81	- 7	- 14
Інфраструктура туристичних послуг	оцінка	2,7	3,7	4,4	4,6	X	4,0	- 0,4	+ 1,3
	ранг	75	55	53	50	X	71	- 18	+ 4
Природні ресурси	оцінка	5,2	2,4	2,3	3,0	X	2,3	0,00	- 2,9
	ранг	46	112	119	102	X	115	+ 4	- 69
Культурні ресурси та ділові подорожі	оцінка	3,12	1,8	1,9	2,1	X	2,1	+ 0,2	- 1,02
	ранг	118	88	86	80	X	51	+ 35	+ 67

* жодного показника не було розраховано за 2015 р. з причини нестабільної ситуації

Отже, можемо спостерігати позитивні зрушення за такими показниками України, як: «Людські ресурси і ринок праці» (у порівнянні з 2011 р. показник зміцнився на + 77, у порівнянні з 2007 р. на + 48), «Цінова конкурентоспроможність» (у порівнянні з 2011 р. зміцнився на + 74, але у порівнянні з 2007 р. послабшав на 8), «Культурні ресурси та ділові подорожі» (у порівнянні з 2011 р. зміцнився на + 35, у порівнянні з 2007 р. на + 67), «Міжнародна відкритість» (у порівнянні з 2011 р. зміцнився на + 29, у порівнянні з 2007 р. на + 10). Ці зрушення мали загальну тенденцію та були стабільними впродовж останніх 10 років.

Але спостерігаються негативні зрушення за такими показниками України: «Наземна та портова інфраструктура» (у порівнянні з 2011 р. показник послабшав на - 7, у порівнянні з 2007 р. на - 14), «ІКТ готовність» (у порівнянні з 2011 р. послабшав на - 13, у порівнянні з 2007 р. на - 17), «Безпека і захист» (у порівнянні з 2011 р. послабшав на - 45, у порівнянні з 2007 р. на - 54), «Бізнес середовище» (у порівнянні з 2011 р. послабшав на - 48, у порівнянні з 2007 р. на - 51). Так два останні показники змінили свою динаміку після 2014 р.

Як можна спостерігати з Таблиці 2 Україна серед інших держав за основними показниками індексу туристичної конкурентоспроможності не займає лідируючі позиції. Але цікавим є спостереження, щодо розподілу найвищих оцінок серед країн світу. Такі країни як Іспанія, Франція, Німеччина, Об'єднане Королівство, США, Канада та Швейцарія впродовж останніх 10 років входили у 10 країн з найвищими оцінками індексу туристичної конкурентоспроможності. У 2017 р. зміцнила своє положення Іспанія, що займає 1 місце, стабільно себе проявляють Франція, Німеччина та США, показали стрімке зростання такі країни як Японія, Австралія та Італія, а Швейцарія з першого місця у 2007 р. змістилася на 10 місце у 2017 р.

Стабільно у п'ятірку кращих країн за показником пріоритетизації подорожей і туризму за 2007-2017

рр. входять Мальта та Сінгапур, дещо з більшим діапазоном коливань показують свої результати Маврикій та Іспанія. Тобто керівництвом зазначених країн було визначено туризм як провідну галузь не на декларативному рівні.

Таблиця 2

Місце України серед інших держав за основними показниками індексу туристичної конкурентоспроможності [13]

Індекс туристичної конкурентоспроможності							Зміна у ранзі з 2011 р.	Зміна у ранзі з 2007 р.
Ранг	2007 рік		2011 рік		2017 рік			
	Країна	оцінка	Країна	оцінка	Країна	оцінка		
1	Швейцарія	5,66	Швейцарія	5,68	Іспанія	5,43	+ 7	+ 3
2	Австрія	5,54	Німеччина	5,50	Франція	5,32	+ 1	+ 10
3	Німеччина	5,48	Франція	5,41	Німеччина	5,28	- 1	0
4	Ісландія	5,45	Австрія	5,41	Японія	5,26	+ 18	+ 21
5	США	5,43	Швеція	5,34	Об. Королівство	5,2	+ 2	+ 5
6	Гонконг	5,33	США	5,30	США	5,12	- 1	- 1
7	Канада	5,31	Об. Королівство	5,30	Австралія	5,10	+ 6	+ 6
8	Сінгапур	5,31	Іспанія	5,29	Італія	4,99	+ 19	+ 25
9	Люксембург	5,31	Канада	5,29	Канада	4,97	0	- 2
10	Об. Королівство	5,28	Сінгапур	5,23	Швейцарія	4,94	- 9	- 9
-	Україна (78 місце)	3,89	Україна (85 місце)	3,83	Україна (88 місце)	3,50	- 3	- 10
Пріоритизація подорожей і туризму							Зміна у ранзі з 2011 р.	Зміна у ранзі з 2007 р.
Ранг	2007 рік		2011 рік		2017 рік			
	Країна	оцінка	Країна	оцінка	Країна	оцінка		
1	Туніс	5,59	Маврикій	6,44	Мальта	6,18	+ 4	+ 4
2	Сінгапур	5,57	Сінгапур	6,42	Сінгапур	6,03	0	0
3	Іспанія	5,54	Барбадос	6,41	Ісландія	6,03	+ 6	+ 13
4	Кіпр	5,49	Ямайка	6,36	Маврикій	5,96	- 3	+ 5
5	Мальта	5,37	Мальта	6,24	Іспанія	5,91	+ 6	- 2
-	Україна (90 місце)	3,25	Україна (101 місце)	4,06	Україна (90 місце)	4,29	+ 11	0
Інфраструктура туристичних послуг							Зміна у ранзі з 2011 р.	Зміна у ранзі з 2007 р.
Ранг	2007 рік		2011 рік		2017 рік			
	Країна	оцінка	Країна	оцінка	Країна	оцінка		
1	Австрія	6,92	Австрія	7,00	Австрія	6,67	0	0
2	Іспанія	6,80	Італія	7,00	Іспанія	6,66	+ 6	0
3	США	6,50	Кіпр	7,00	США	6,59	+ 10	0
4	Швейцарія	6,48	Хорватія	6,96	Португалія	6,37	+ 10	+ 5
5	Кіпр	6,10	Греція	6,89	Хорватія	6,26	- 1	+ 6
-	Україна (75 місце)	2,66	Україна (53 місце)	4,43	Україна (71 місце)	4,00	- 18	+ 4
Цінова конкурентоспроможність							Зміна у ранзі з 2011 р.	Зміна у ранзі з 2007 р.
Ранг	2007 рік		2011 рік		2017 рік			
	Країна	оцінка	Країна	оцінка	Країна	оцінка		
1	Індонезія	6,10	Бруней	5,75	Іран	6,66	+ 6	н.д.
2	Малайзія	5,89	Гамбія	5,66	Єгипет	6,18	+ 3	+ 3
3	Бахрейн	5,84	Малайзія	5,60	Малайзія	6,06	0	- 1
4	Тайланд	5,71	Індонезія	5,59	Алжир	6,03	+ 31	+ 5
5	Єгипет	5,68	Єгипет	5,59	Індонезія	6,00	- 1	- 4
6	Індія	5,61	Саудівська Аравія	5,56	Бутан	6,00	н.д.	н.д.
7	Філіппіни	5,59	Іран	5,53	Смен	5,92	н.д.	н.д.
8	ОАЕ	5,53	Ботсвана	5,45	Казахстан	5,90	+ 84	+ 43
9	Алжир	5,52	Туніс	5,30	Туніс	5,89	0	+ 14
10	В'єтнам	5,47	Непал	5,28	Індія	5,85	+ 18	- 4
-	Україна (37 місце)	4,89	Україна (119 місце)	3,95	Україна (45 місце)	5,19	+ 74	- 8

Інфраструктура туристичних послуг, без яких не можна уявити стабільний розвиток туризму у країни, показує стабільний перелік країн лідерів: Австрія, Іспанія, США, Хорватія.

Що стосується показника «Цінова конкурентоспроможність», то тут у лідерах представлено багато країн, що розвиваються. Стабільно у 10 найкращих країн за показником співвідношення ціна/якість входять Єгипет та Індонезія. Стрімке зростання за цим показником показали Алжир та Казахстан. Як вже зазначалося, Україна має декілька показників індексу туристичної конкурентоспроможності з високими значеннями. До них відноситься і співвідношення ціна/якість. Займаючи у 2017 р. 45 місце, Україна має можливість залучити до в'їзного туризму більшу кількість туристів, особливо беручи до уваги проведення конкурсу Євробачення.

Висновки

- У цілому можна відзначити формування певних тенденцій:
- за досліджуваний період Україна зазнала значних негативних зрушень після кризи 2008 р. та після подій 2014 р., тобто немає підстав стверджувати про імовірність подальшого покращення без ліквідації самої причини таких негативних зрушень. Показники «Безпеки і захисту» та «Бізнес середовище» тісно залежать від політичної стабільності в країні;
 - було проаналізовано всі показники індексу туристичної конкурентоспроможності та виявлено, що такі показники як «Природні ресурси», «Екологічна стійкість» та «Пріоритезація подорожей і туризму» знаходились у неконкурентоспроможному положенні ще у 2007 р.;
 - приклади таких країн, як Мальта, Сінгапур, Маврикій та Іспанія повинні спонукати реальне визнання туризму одним із основних пріоритетів держави;
 - позитивний досвід впливу стану інфраструктури туристичних послуг на кількість туристів, що відвідує щорічно такі країни, як Австрія, Іспанія, США, Хорватія повинен послужити прикладом для наслідування нашої державі. Досить гостро стоїть питання якості доріг, наявності достатньої кількості міжнародних аеропортів не тільки у столиці країни та ін.;
 - можна констатувати про наявність конкурентних переваг, таких як «Здоров'я і гігієна», «Людські ресурси і ринок праці» та «Цінова конкурентоспроможність», що має стати базисом для подальшого розвитку позитивного інформаційного фону туристичного спрямування.

Література

1. Галасюк С. С. Місце України в структурі світового туристичного ринку / С. С. Галасюк // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – Одеса : ОДЕУ, 2008. – Вип. 33. - С. 373-379.
2. Галасюк С.С. Основні напрями розвитку туристичного ринку Великої Британії / С.С.Галасюк // Індустрія гостинності в країнах Європи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Сімферополь : КІБ, 2009. – С. 31-33.
3. Галасюк С.С. Основні напрями розвитку туристичного ринку Німеччини / С.С. Галасюк // Індустрія гостинності в країнах Європи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Сімферополь : КІБ, 2008. – С. 42-44.
4. Галасюк С.С. Основні напрями розвитку туристичного ринку Франції / С.С. Галасюк // Індустрія гостинності в країнах Європи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Сімферополь : КІБ, 2008. – С. 43-46.
5. Герасименко В. Г. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / В. Г. Герасименко, Г. К. Бедрадіна, С. С. Галасюк та інші / за заг. ред. В. Г. Герасименко. – Одеса : ОНЕУ, 2016. – 262 с.
6. Герасименко В.Г. Методика визначення кількісних показників регіонального ринку туристичних послуг / В.Г. Герасименко, В.Я. Павлоцький // Регіональна економіка. – 2011. – № 2. – С. 157-163.
7. Гусєва О. В. Ціни як індикатор ділової активності на ринку готельних послуг крупного міста / О. В. Гусєва // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Зверяков ; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2010. – № 39. - С. 44–51.
8. Заячківська Г. Індекс конкурентоспроможності України у сфері подорожей і туризму //Економічний аналіз.– Випуск. – 2010. – Т. 7. – С. 407-410.
9. Шикіна О. В. Аналіз структури туристичних потоків Одеської області / О. В. Шикіна, І. Л. Ліптуга // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаїв, 2015. – Випуск № 7. - С. 114-127.
10. Шикіна О.В. Моніторинг туристичного потоку в контексті стратегії регіонального розвитку / О. В. Шикіна, С. Г. Нездоймінов // Conferinta internationala stiintifico-practica «Dezvoltarea sistemelor sociale și economice întrun mediu competitiv la nivel global – Chisinau, 2016. – P. 167-171.
11. Galasyuk S. The European region in structure of the World tourist market / S. Galasyuk // Socio-economic research bulletin. – Odessa : OSEU, 2011. - Issue 41. - Part 1.
12. Nezdoyminov S. Regional Trends of the Tourist Flow in Ukraine / S. Nezdoyminov, O. Shykina // International Journal of Innovative Studies in Sociology and Humanities. – 2016. - № 1 (1). – P. 12-18.
13. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017 // The World Economic Forum. – 2017.

Надійшла 21.03.2017; рецензент: д. е. н. Семенов В. Ф.